

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue Özel Sayı 1 (Ekim/October 2023), s. 406-425.
Geliş Tarihi-Received: 06.09.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 11.10.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1356117

Özbekistan'da Yer Adlarının Tematik İncelemesi

Thematic Analysis Of Place Names In Uzbekistan

Yasin KARADENİZ*

Öz

Bir bölgedeki yer adlarını inceleyen toponimi, ad bilimin bir alt kolu olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde yapılan çalışmalarla yaygınlaşmış, neredeyse ayrı bir bilim dalı hâline gelmiştir. Ülkemizde dil alanında yapılan çalışmalarda "toponimi" yerine daha çok "yer adı bilimi" ifadesi kullanılmakta yapılan çalışmalar ise "yer adı çalışması" şeklinde ifade edilmektedir. Toplumun dil, tarih ve kültür hazinesinin geleceğe aktarılmasında önemli rolü olan yer adları, kültür hafızasının sürekli canlı kalmasına yardımcı olur. Şehir, ilçe, köy, dağ, tepe, nehir gibi yerlere verilen adlar o bölgede yaşayan halkın izini taşır. O bölgede yaşayan halk yok olsa ya da başka bir yere göç etse dahi yer adları kendini korumaktadır. Bu nedenle yer adlarını inceleyerek geçmişte o bölgede kimlerin yaşadığını, halkın dil, kültür yapısının nasıl olduğunu, geçim kaynaklarının neler olduğunu, hangi dillerin etkisine maruz kaldığını tespit etmek mümkündür. Ayrıca yer adlarına bakarak o bölgede yaşayan halkın etnik yapısının nasıl olduğunu, hangi boyların birleşiminden oluştuğunu belirlemek mümkündür.

Bu çalışmada Özbekistan'da yayımlanmış yer adları sözlüklerinden yararlanılmıştır. Taranan sözlüklerde Özbekistan yer adları tematik inceleme yöntemine göre sınıflandırılmış, her başlık altında örnekler verilmiştir. Yapılan bu çalışmayla Özbek Türklerinin oluşumunda hangi boyların ve oymakların katkısının olduğu görülecektir. Ayrıca yaşanan yerlere isim verilirken Özbeklerin tercihlerinin nasıl olduğu, geçmişten günümüze kadar yaşayış biçimlerinin nasıl olduğu, hangi dilleri kullandıkları ve hangi dillerin etkisinde kaldıkları tespit edilmiş olacaktır. Çalışmanın giriş bölümünde toponimi konusunda genel bilgiler, Türkiye'de ve Özbekistan'da yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Sonrasında inceleme kısmında Özbek yer adları tematik olarak sınıflandırılmış, yer adlarının oluşumuyla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Özbekistan, yer adları, ad bilimi, Özbek Türkleri, yerleşim yeri.

Abstract

Toponymy, which examines place names in a region, has emerged as a sub-branch of onomastics. It has become widespread with the studies carried out today and has almost become a separate branch of science. In the studies conducted in the field of language in our country, the term "place name science" is used instead of "toponymy", and the studies carried out are expressed as "place name studies". Place names, which have an important role in transferring the language, history and cultural treasure of the society to the future, help the cultural memory to remain alive. The names given to places such as cities, towns, villages, mountains, hills and rivers bear the traces of the people living in that region. Even if the

* Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: ykaradeniz57@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0604-1271.

people living in that region disappear or migrate to another place, the place names protect themselves. For this reason, by examining the place names, it is possible to determine who lived in that region in the past, how the language and cultural structure of the people were, what their livelihoods were, and which languages were exposed to the influence. In addition, by looking at the place names, it is possible to determine how the ethnic structure of the people living in that region is and which tribes they are formed from.

In this study, toponymy dictionaries published in Uzbekistan were used. In the scanned dictionaries, Uzbekistan place names were classified according to the thematic analysis method, and examples were given under each heading. With this study, it will be seen which clans and tribes contributed to the formation of the Uzbek Turks. In addition, when naming the places where they lived, it will be determined how the preferences of Uzbeks are, how their way of life has been from the past to the present, which languages they use and which languages they are influenced by. In the introduction section of the study, general information about toponymy, information about the studies conducted in Turkey and Uzbekistan are given. After that, Uzbek place names were classified thematically in the review section and explanations about the formation of place names were made.

Keywords: Uzbekistan, place names, onomastics, Uzbek Turks, settlement.

Giriş

İnsanlar yaşadıkları mekânları, gezip gördükleri yerleri, savaş ya da göç sırasında konakladıkları, ele geçirdikleri alanları unutmamak, diğerlerinden farklılaştırmak için adlandırma yolunu tercih etmişler hatta bazı durumlarda verdikleri adları değiştirmişlerdir. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamak için ihtiyaç duyduğu avlanma sahalarına çeşitli isimler vermesiyle yer adlandırmaları tarihinin başladığı kabul edilmektedir (Kadmon, 2000, s. 4). İnsanların yaşadıkları yerlere ad verirken benzetme, geçmişte yaşadıkları olaylar, önemli şahıslar, bölgede yaşayan halkın etnik yapısı ya da ait olduğu topluluk, dini inanışlar, bölgenin coğrafi yapısı gibi birçok unsur etkili olmuştur. Hatta insanlar ne zaman ve hangi nedenle verildiği belli olmayan bu adları sürekli sorgulamış, bu adları halk etimolojisiyle açıklamaya çalışmıştır. Çeşitli yerlere verilen adların araştırılması ve açıklanması toponimi olarak da bilinen yer adı bilimi alanını ortaya çıkarmıştır.

Toponimi, Eski Yunanca *yer* anlamındaki *tópos* ve *ad* anlamındaki *ónoma* kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Toponimi coğrafi adların ortaya çıkış nedenini inceleyen bilim dalıdır (Budagov, 1988, s. 182-201). Bu bilim dalını incelerken araştırma alanına dar ve geniş manada bakmak gerekir. Toponimi dar manada dil biliminin bir alt kolu olarak kabul edilirken geniş manada onomastiğin bir koludur. Bu nedenle toponimi dil biliminin yanı sıra tarih, arkeoloji, coğrafya, folklor, botanik, jeoloji, antropoloji, sosyoloji gibi bilimlerle de yakından ilgilidir. Toponimi araştırmaları bu bilim dallarını kapsadığı gibi yapılan araştırmalarda bu bilim dallarından da faydalanmaktadır (Yediyıldız, 1984, s. 25). Toponimi çalışmalarında il, ilçe, köy, ağıl gibi yerleşim yerlerinin yanı sıra dağ, tepe, bel, ırmak, nehir, dere, çay gibi tabii yer adları incelenmekte bu yer adları anlam, köken ve yapı bakımından sınıflandırılmaktadır. Yapılan incelemelerde yer adları verilmiş sebeplerine göre tarihî olaylar, boy adları, kişi adları, meslek adları, renk adları, bitki adları ve hayvan adları gibi gruplara ayrılmaktadır (Eren, 1965, s. 55-162).

Türkiye’de günümüze kadar yapılan toponimi çalışmaları için farklı adlandırmalar yapılmıştır. Bazı araştırmacılar terimin yabancı kökenli yani *toponimi* biçimini aynen kullanmıştır (İnan, 1945, s. 62-64). Bunun yanı sıra Hasan Eren terimi hem *toponymie* hem de *yer adları bilgisi* şeklinde kullanmıştır (Eren, 1965, s. 155). Daha sonraki çalışmalarda yeradları (Karaboran, 1984, s. 97), yer ismi bilimi (Topaloğlu, 1989), yer ad bilimi (Korkmaz, 1992, s. 3), yer adları bilimi (Sakaoğlu, 2001, s. 11), yer adları bilimi veya yer adı bilimi (Aksan, 2003, s. 102), yer adları bilgisi (Aydın, 2012, s. 16), yer adları bilimi

(Karaağaç, 2013, s. 866) şeklinde terimler kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada ise yer adları ve yer adları bilimi teriminin kullanılması tercih edilmiştir.

İnsanlar yaşadıkları veya yeni yerleştikleri alanlara isimler verirken doğal olarak öncelikle kendi kültürüne, inançlarına ve diline uygun isimleri vermekte; verdiği ismi zaman içinde dilin etimolojik gelişimine uygun şekilde değiştirebilmektedir. Türk dünyasında siyasi, ekonomik, askerî, doğal sebeplerle yer adları değişebilmekte, birçok yer adı unutulabilmektedir (Baykara, 1984, s. 264). Bu nedenle yer adı çalışması yapılırken kullanılan adın son şekli iyi incelenmeli, anlamı ve yapısı açıklanırken etimolojik değişimler göz önünde tutulmalıdır. Aksi taktirde kelimenin son şekline göre yapılacak açıklamalarda hataya düşülebilir. Yer adının açıklaması ve sınıflandırmasında hataya düşmemek için disiplinler arası çalışmaların önemi büyüktür. Çünkü bir yere isim verilirken birbirine yakın ya da uzak birçok unsurun etkili olabildiğine dikkat etmek gerekir. Bir yere isim verilirken bölgenin coğrafi konumu ve bitki örtüsünün etkili olabilmesi sebebiyle coğrafya alanındaki uzmanlara, savaş ya da göç gibi sebeplerle yeni bir yerleşim alanına isim verilmesi ve zamanla bu ismin değiştirilmesi sebebiyle tarih alanındaki uzmanlara, antik çağlardan kalma bir yerleşim alanını incelerken arkeoloji alanındaki uzmanlara, yer adının zaman içinde geçirdiği ses veya şekil bakımından değişikliği bilip doğru şekilde değerlendirebilmek için etimoloji alanında uzmanlara danışmak gerekir. Birçok bilim dalıyla bağlantısı olan yer adları bilimi çok eski zamanlardan bugüne kadar insanların dikkatini çekmiş; isimlendirilen yerin doğal, kültürel ve sosyal özelliklerinin dikkate alınarak incelemeler yapılmasına olanak sağlamıştır (Yavuz ve Şenel, 2013, s. 2239).

Aslında onomastik bir başka değişle ad biliminin bir alt kolu kabul edilmesine rağmen yer adları bilimi yukarıda dile getirilen özellikleri sebebiyle birçok bilim dalıyla doğrudan ilişkilidir. Onomastik ve toponimi alanlarında araştırmalar yapan Doğan Aksan ad bilimini anlatırken yer adları konusuna dikkat çekmiş, ad bilim çalışmalarında en geniş araştırmaların yer adları konusunda olacağını dile getirmiştir. Ayrıca toponimi konusunda dünyanın pek çok yerinde ciddi çalışmalar olduğunu belirtmiş, Avrupa'da yer adları konusunda kent, kasaba, köy, cadde, sokak isimlerinin titizlikle incelendiğini; geçmişteki yer adı değişikliklerinin tarihî kaynaklardan incelendiğini dile getirmiştir. Bu yer adı çalışmalarıyla sadece yerleşim yerinin geçmişi hakkında bilgiye ulaşılmayacağını aynı zamanda o bölgedeki halkın geçmişteki dil bilgilerine ve halkın etnik yapısına dair bilgilere ulaşılabileceğini belirtmiştir (Aksan, 2003, s. 101). Dünyanın herhangi bir yerinde yapılacak yer adı çalışmasında toplumdan topluma değişmeyen genel özellikler olduğu gibi her toplumun yer adı konusunda kendine özgü durumların da olduğuna dikkat edilmelidir.

Türklerin geçmişten günümüze Ötüken'den Balkanlara, Sibirya'dan Arap yarımadasına kadar geniş bir alanda hakimiyet kurduğu ve yerleştiği, bu bölgelere bir şekilde isimler verdiği bilinmektedir. Yer adı verirken Türklerin oldukça özenli davrandığı bilinmektedir. Türklerin yaşadığı bölgelerdeki yer adı incelemelerine bakıldığında coğrafyaya çok önem verdiği illere, köylere, dağlara, yaylalara, göllere, nehirlere, geçitlere kadar nereye isim verilecekse anlamlı ve değeri olan isimler vermeye dikkat ettiği görülmektedir. Adeta Türklerin coğrafya ile mücadele etmek yerine yaşadığı coğrafyayla barışık ve bütünleşmiş olduğu söylenebilir. Türkler yaşadıkları yerlere sadece anlam vermemiş, verdikleri isimlerle coğrafyaya değer kazandırmıştır. Türkler yerleştikleri yerlere her zaman yeni bir ad vermemiş, bazen de var olan adı kendi ağız özelliklerine göre değiştirerek yaşatmıştır. Türk yer adlarını köken bakımından yabancı dillerden alınmış yer adları ve Türkçe kökenli yer adları olarak ikiye ayırmak mümkündür (Eren, 1965, s. 159). Dünyada ad bilimi ve yer adları çalışmaları oldukça eski

olmakla birlikte Türkiye’de son dönemde yer adları konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır.

Yer adları kullanıldığı toplumun geçmişi ve yaşadığı günü hakkında belgesel niteliğinde veriler sunmaktadır. Bu nedenle yer adı dil bilgisi dolayısıyla dil bilimi, millî tarih ve kültür açısından büyük önem taşır (Gülensoy, 1995, s. 8-9). Öyle ki, yer adları kendini oluşturan toplumdaki daha uzun yaşamaktadır. Yere adını veren topluluk yok olsa veya göç etse bile yerin adı yaşama devam eder. Bu konuda Türk yer adları iyi birer örnektir. Oldukça geniş bir alana yayılan Türk yer adları savaşlar ya da işgaller sonucunda planlı politikalara direnç göstermiştir. 1552 yılında Kazan’ın işgalinden sonra 19. yüzyılın ortalarında Buhara, Hive, Hokant gibi Özbek topraklarının işgal edilmesinde kadar Ruslar planlı bir şekilde Türkistan’ı işgal etmiştir. Türk yer adları yaklaşık dört asır boyunca değerini ve anlamını korumuş, kullanılmaya devam edilmiştir. Bu Özbek bölgelerinin de işgaliyle bütün Türkistan’ı ele geçiren Ruslar, artık işgal politikasının yerine kültürel asimilasyon ve Ruslaştırma politikasını uygulamaya başlamıştır. Bu yeni süreçte işgal edilen bölgelerde Türk halkı mankurtlaştırılıp geçmişinden uzaklaştırılmaya çalışılmış, aralarındaki birlik bozulup kendilerine karşı isyan etmelerinin önüne geçilmiştir. Çünkü Ruslar 19. yüzyıla gelindiğinde ulaşabilecekleri en geniş topraklara ulaşmıştır. Bundan sonra Ruslar bu geniş toprakları uzun süre ellerinde tutmaya çalışmıştır. Bunun için Türklerin geçmişinden uzaklaştırılması, aralarındaki birliğin bozulması gerekiyordu.

Ruslar önce Çarlık idaresi döneminde sonrasında Sovyetler döneminde uyguladıkları dil politikası ile Türkleri ayırıştırılmayı, bölüp parçalamayı ve kendilerine karşı zayıf hâlde tutabilmeyi başarmıştır. Ruslar yaklaşık 10 asırdır Türklerin kullandığı Arap alfabesini 20. asırda değiştirip önce Latin sonra Kiril alfabesinin kullanımını zorunlu kılmış, ayrıca Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen, Azerbaycan gibi her bir Türk grubuna konuştukları ağza dayanan yeni bir yazı oluşturarak kullandıkları ortak yazı dilini yok etmiştir. Rusların uygulamış olduğu son derece katı ve sert bu dil politikasına rağmen yer adları geçerliliğini korumuş, unutulmadan kullanılmaya devam edilmiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan Özbekistan yer adları bunun en açık göstergesidir. Her şeye rağmen Özbek yer adları değişikliğe uğramamıştır. İnceleme kısmında görüleceği gibi bazı yer adlarında Eski Türkçe dönemi örneklerin yanı sıra Türk boylarının isimleri de bugüne kadar gelmiştir.

Türkler yaşadıkları yerlere kendi kültürlerinden, inançlarından, dillerinden izler bırakmışlar; yaşadıkları yerlere Türk mührünü vurmuşlardır. Yapılan bu çalışmayla Özbekistan’dan hareketle Türklerin izi yer adlarında gösterilmeye çalışılmış, Özbek Türklerinin coğrafyaya nasıl adlar verdiği gösterilmiştir. Bununla birlikte Özbek kültürüne, Özbek diline, bitki örtüsüne, boy sistemine dair yeri geldikçe bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Türk yer adlarıyla ilgili ülkemizde önemli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Anadolu coğrafyasındaki yer adlarının tematik sınıflandırması üzerine 1970 yılında Özcan Başkan “*Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme*” başlıklı yazısıyla, Tuncer Gülensoy 1998 yılında “*Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış*”, İbrahim Şahin ise 2007 yılında “*Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine*” başlıklı çalışmaları yapmıştır. Mustafa Şenel 2003 yılında doktora tezi olarak hazırlamış olduğu “*Elazığ İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*” başlıklı çalışmasını 2013 tekrar gözden geçirerek kitap şeklinde yayımlamıştır (Başkan, 1970; Gülensoy, 1998; Şahin, 2007; Şenel, 2013).

Türklerin tarih boyunca yerleştikleri alanlar oldukça geniş olduğu için bütün Türk dünyasını kapsayıcı yer adları çalışması yapmak zordur. Bu nedenle ülke ya da bölge temelinde çalışmalar yapılmaktadır. Aynı şekilde Türkiye’de yerleşim yeri sayısının fazla

olması ve Anadolu'nun her bir yerine dağılmış olması sebebiyle Türkiye'nin tamamını kapsayıcı ayrıntılı bir çalışma yapmak zordur. Bu nedenle yapılan çalışmalar il veya ilçe temelinde yapılmaktadır. Buna karşılık, Türk dünyasının diğer bölgelerinde yapılan yer adları çalışmalarına bakıldığında ülkenin tamamını kapsayıcı çalışmaların yapılabildiği görülmektedir. Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da nüfusun Türkiye'ye göre az olmasının yanı sıra bitki örtüsü ve iklim koşulları sebebiyle yerleşim yerleri ülkenin bazı bölgelerinde toplanmıştır. Bu nedenle bu bölgelerde ülkenin tamamını kapsayan yer adları çalışması yapmak Türkiye'ye göre daha uygundur. Yapılan çalışmalara bakıldığında Türkiye dışındaki diğer Türk devlerinde ülke genelini kapsayıcı yer adı çalışmalarının daha yoğun olduğu görülmektedir.

Özbekistan'da yer adlarıyla ilgili yapılan çalışmalara örnek olarak Do'simov ile Egamov'un 1977 yılında hazırlanmış olduğu "*Joy nomlarining qisqacha izohli lug'ati*", Oxunov tarafından 1989 yılında yapılmış olan "*Toponimlar va ularning nomlanish xususiyatlari*", G'ulomov ve Mirakmalov tarafından 2005 yılında yayımlanan "*Toponimika va Geografik Terminshunoslik*" çalışması, Qorayev tarafından 2006 yılında yayımlanmış olan "*Toponimika*" isimli çalışma, 2007 yılında Nafasov ve Nafasova tarafından yayımlanmış olan "*O'zbek Tili Toponimlarining O'quv Izohli Lug'ati*" çalışması, Hakimov ve Mirakmalov tarafından 2020 yılında hazırlanmış olan "*Toponimika*" çalışması ve son olarak 2022 yılında Qirg'izboyev, Mahmudov, ve Abdullayev'in birlikte hazırlanmış olduğu "*O'zbekiston Joy Nomlarining Izohli Lug'ati*" isimli çalışma örnek verilebilir (Do'simov ve Egamov, 1977; Oxunov, 1989; G'ulomov ve Mirakmalov, 2005; Qorayev, 2006; Nafasov ve Nafasova, 2007; Hakimov ve Mirakmalov, 2020; Qirg'izboyev, vd., 2022).

Kazakistan'da yer adlarıyla ilgili yapılan çalışmalara 1985 yılında Koysibaev tarafından yapılmış olan "*Qazaqstannın Yer-Suv Attarı Sözdigi*", 1989 yılında Januzak tarafından yayımlanmış olan "*Ortalik Qazaqstannın Jer Suv Attarı*" örnek gösterilebilir (Koysibaev, 1985; Januzak, 1989).

Azerbaycan'da yer adlarıyla ilgili yapılan çalışmalara 1987 yılında Yusifov ve Kerimov tarafında birlikte yayımlanan "*Toponimikanın Esasları*" isimli çalışma, 1993 yılında Nadir Memmedov tarafından yayımlanan "*Azerbaycanın Yer Adları (Oronimiya)*" çalışması, 2002 yılında Rubabe Eliyeva tarafından hazırlanmış olan "*Azerbaycan Toponimleri*" çalışmaları örnek verilebilir (Yusifov ve Kerimov, 1987; Memmedov, 1993; Eliyeva, 2002). Kırgızistan'da 1980 yılında Kadirali Konkobayev'in hazırlanmış olduğu "*Toponimiya yujnoy kirgizii*" çalışması ile Ataniyazov'un 1970 yılında yayımlanmış olduğu "*Türkmenistanın Toponimik Sözlüğü*" isimli çalışması ise Türkmenistan'ın genelini kapsayan yer adı çalışmasına örnek verilebilir. (Konkobayev, 1980; Ataniyazov, 1970).

1. Çalışmanın Yöntemi

Türk dünyasında yer adları üzerine yapılan ve ayrıca sadece bir bölgeyi değil ülkenin tamamını ele alan çalışmalar bu şekildedir. Türkiye'de son yıllarda yer adları üzerine tematik çalışmalar da yoğunluk kazanmıştır. Yapılan bu çalışmada Türkiye'deki tematik çalışmalar örnek alınmış ve Özbekistan yer adları tematik olarak incelenmiştir. Çalışmada malzemeler temel olarak *O'zbekiston Joy Nomlarining Izohli Lug'ati* ve *O'zbek Tili Toponimlarining O'quv Izohli Lug'ati* eserlerinden temin edilmiş, bunun yanı sıra yer adlarıyla ilgili açıklamalar kısmında ve bilinmeyen kelimelerin anlamı konusunda Özbekistan'da yapılmış toponimi çalışmalarından faydalanılmıştır. İnceleme yapılırken bu toponimi sözlükleri taranmış, tematik sınıflandırma yöntemine göre yer adları ilgili başlıklar altında açıklanmıştır. Başlıklar belirlenirken yer adını oluşturan kelimenin kökeni, oluşum biçimi, ifade ettiği anlam dikkate alınmıştır.

2. Özbekistan ve Konumu Hakkında Bilgiler

Yaklaşık 36 milyon nüfusuyla Türkiye'den sonra Türk dünyasında nüfus büyüklüğü bakımında ikinci konumunda olan Özbekistan 37° ve 46° Kuzey enlemleri ile 56° ve 74° Doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kuzeyde Kazakistan, kuzeydoğuda Kırgızistan, güneydoğuda Tacikistan, güneyde Afganistan ve güneybatıda Türkmenistan'a komşudur. Orta Asya'nın merkezinde yer alan ülke jeopolitik konumu itibariyle oldukça önemli bir yere sahiptir. Özbekistan'ın başkenti Taşkent'tir. Ülkedeki nüfusun yaklaşık %85'i Özbek, %5'i Tacik, sonrasında Kazak, Karakalpak, Rus ve Kırgızlardan oluşmaktadır. Bunun dışında diğer Türk gruplarından vatandaşlar olmakla birlikte sayıları azdır. Özbekistan'ın sınırları içinde Türk nüfusunu Karluk, Kıpçak ve Oğuz boyları oluşturmaktadır. Ülkenin merkezi olan Taşkent ve Fergana bölgesinde Karluk boyu, kuzeyinde Kıpçak boyu, Ürgenç ve Harezmi bölgesinde ise Oğuz boyundan olan yerleşimler bulunmaktadır. Yer adı olarak boy isimlerinin kullanımı nüfusun ülkeye nasıl konumlandığını göstermesi açısından önemlidir. Uzun yıllar Rus idaresi altında olan Özbekistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla 1 Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Sovyetler döneminde Kiril alfabesini Kullanan Özbekler 1992'de Latin alfabesine geçme kararı almışlar ve o bugüne kadar çeşitli değişikliklerle Özbek Latin alfabesini kullanmışlardır.

Özbekistan on iki il (Taşkent, Andican, Buhara, Fergana, Cizzah, Nemengan, Nevai, Kaşkaderya, Semerkand, Sirderya, Surhanderya, Harezmi) ve bir tane özerk bölgeden (Karakalpakistan Cumhuriyeti) oluşmaktadır. İl merkezi genellikle o ilin adıyla anılmaktadır. Ancak bazı illerin merkezi başka isimlerle bilinmektedir. Mesela Harezmi ilinin merkezi Ürgenç, Surhanderya'nın merkezi Tirmiz, Sirderya'nın merkezi Gülistan ve Kaşkaderya ilinin merkezi ise Karşı olarak bilinmektedir. Karakalpakistan'ın merkezi ise Nukus şehridir.

3. Yer Adlarının Tematik Sınıflandırması

Bu bölümde öncelikle Özbekistan yer adlarının tematik sınıflandırılmasında etkili olan unsurlar hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında yer adları ilgili olduğu başlığa göre gruplandırılmıştır. Özbekistan'da yer adlarının sınıflandırılmasında etkili olan unsurlardan biri günlük hayatta kullanılan, bazı mesleklerin malzemesi olan çeşitli eşya ve giysi isimleridir. Bıçak, balta, bayrak, bazı kumaşlar yer adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkler gittikleri her yere bir şekilde kültürünü, tarihini, örf ve adetini götürmüştür. Özbek Türklerinin oluşumunda Karluk, Kıpçak ve Oğuz boyları etkili olduğu kadar yer adları verilirken bu boyların ya da onların alt kolları olan oymaklarının isimlerinin tercih edildiği görülmektedir. Özellikle köy isimlerinin verilmesinde boy oadlarının sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir.

Yer adlarının sınıflandırılmasında dikkat edilen bir diğer grup geçmişteki Türk devletleri ve topluluklarıyla ilgili isimler olmuştur. Tarihî Türk devletleri ya da onların merkez illeri Özbekistan'ın bazı bölgelerinde köy adı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarım ve hayvancılık Türkler için daima ana geçim kaynağı olmuştur. Dolayısıyla hayatın her alanında tarım ve hayvancılıkla ilgili kelimeleri kullanmışlar, ayrıca pek çok köye yer adı olarak isim vermişlerdir. İncelemede tarımla ilgili kelimeler bitki yer adları başlığında incelenmiştir. Çünkü yer adlarının verilmesinde tabiat ve bitki örtüsü ön planda tutulmuştur. Bazı çalışmalarda bitki adlarıyla ilgi sınıflandırmalar yapılırken meyve veya sebze adları şeklinde alt bölümde değerlendirilmiştir (Şen, 2008, s. 402). Özbekistan yer adları verilirken daha çok meyve adları kullanılmış, sebze adları ise oldukça az tercih edilmiştir. Bu nedenle genel anlamda bitki türü olarak kabul edilen sebze, meyve, bakliyat veya pamuk gibi tarım ürünleri tek başlıkta incelenmiştir.

Hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olması sebebiyle birçok hayvan adının yer adı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Türk kültüründe geçmişten günümüze kadar önemli bir yere sahip olan *at*, yerleşim yerlerine ad verilirken en çok tercih edilen hayvan adı olmuştur. Bunun yanı sıra yılan, kuş, tilki de yer adı olarak kullanılmıştır.

Türk kültüründe bazı renklerin kutsal olması ve yerleşim yerinin bazı renklere benzetilmesi sebebiyle yer adlarında renklerin de sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Yer adlandırmasında kullanılan renkler coğrafyanın fiziki özelliklerinin yanı sıra Türk geleneklerine göre yön işaretlerinin yanı sıra o bölgeye yüklenen negatif ya da pozitif anlamları da ifade etmektedir (Akar, 2006, s. 51-63). Özbekistan yer adları anlam ve kökeni bakımından düşünüldüğünde yabancı milletlerin adları ve alınma kelimeler oldukça yaygın olduğu için ayrı başlıklar altında sınıflandırılması tercih edilmiştir. Yer adlarında alınma kelimelerin kullanılması Özbek Türkçesinin gelişim süreciyle ve Özbek Türklerinin geçmişte kullandıkları dillerle doğrudan ilgilidir. Türk dilinin 13. yüzyılda Doğu ve Batı olmak üzere iki kola ayrıldığı döneme kadar bütün Türkler aynı yazı dilini kullanmış, 13. yüzyıldan sonra Doğu kolu önce Harezmi-Kıpçak Türkçesini, 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Çağatay Türkçesini kullanmıştır. Türk dilinin iki kola ayrılması ve Türk nüfusun İran'a yakın bölgelere yerleşmesi sebebiyle Fars kültürü ve diliyle etkileşimi yoğun olmuştur. İster istemez bu durum dile de yansımış Harezmi-Kıpçak Türkçesi ve Çağatay Türkçesi Farsçanın etkisine maruz kalmıştır. Bu nedenle alınma kelimeler ayrı bir başlık altında değerlendirilmiştir. Özbekistan yer adlarına bakıldığında alınma kelimelerin genel olarak Moğolca ve Farsça kökenli olduğu görülmektedir.

Meslekler kişilerin adlandırılmasında lakap olarak kullanıldığı gibi aynı mesleği yapanların belirli bir yerde yaşaması, bir meslekte tanınmış bir kişinin yaşadığı yer ya da mesleğini icra ettiği mekân olması sebebiyle meslek isimleri yer adları olarak tercih edilmektedir. Özbek yer adlarında bu sebeplerle meslek adlarının sıklıkla tercih edildiği için sınıflandırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca bir bölgede bulunan kimyasal maddeler, madenler ve değerli taşlar ile bölgenin sulak olması; göl, nehir, çay gibi su kaynaklarına yakın olması veya su kaynağına göre konumu yer adının verilmesinde dikkat edilen bir etken olduğu için sınıflandırmaya alınmıştır.

Türkler için İslamiyet öncesi ve İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemlerde dinî ibadet ve ritüeller hayatın her alanında etkili olmuştur. Bu durum yer adlarını da etkilemiş, dinle ilgili kelimeler yer adı olarak verilmiştir. Yapılan incelemede Özbek Türkleri için de aynı durumun geçerli olduğu söylenebilir.

Yer adlarıyla ilgili yapılan tematik sınıflandırmalarda organ ve uzuvlar, yiyecekler, vatan ve bağımsızlık, yansıma sözler, insan kusurları ayrı başlıklar altında incelendiği için bu çalışmaya da başlık olarak alınmıştır. Çalışmada yer adları mümkün mertebe farklı başlıklar altında sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Böylelikle anlam farkları ile yer adlarının verilme sebeplerinin daha iyi ortaya konulması amaçlanmıştır. Taranan toponimi sözlüklerinden tespit edilen yer adları yukarıda belirtilen gerekçelerle başlıklara ayrılmış, ilgili başlığa örnek yer adları aynı grupta toplanmış; yer adının anlamı, adın verilme hikâyesi varsa ayrıca verilmiştir. Yer adları verilirken kelimelerin aslı korunmuş, Özbek Latin alfabesiyle kullanım biçimleri tercih edilmiştir. Şimdi Özbekistan yer adlarının tematik sınıflandırılması ve ilgili örneklerinin anlatımına geçebiliriz.

3.1. Eşyalar, Giysiler ve Süs Eşyalarıyla İlgili Yer Adları

Adrasbof/Adrasbofon: Buhara'nın Vobkent ilçesine bağlı bir köy adıdır. *Adras*, süslü yarı ipek şeklinde zanaatkarların kullandığı bir kumaş, *Adrasbof* ise kumaş ustalarının yaşadığı köydür. *Afshina darvozasi/Bob afshina*: Eskiden Semerkand bölgesinde İsbask köyü ile Çapanata tepesi arasında yer alan bir kapı varmış (Belenitskiy, 1973, s. 226). Burası

Zerefşan nehrinin karşı yakasında bir yer olup kapının karşısında olduğu için bu adı almıştır. *Alako'ylak*: Kaşkaderya'nın Yekkabağ ilçesinde bir kasabanın adıdır. Bu kelimenin eski şekli *alachako'ylak/alacha+ko'ylak* biçimindedir. Özbek halkını oluşturan 300 boydan birisi *alacha* "çizgili yün kumaş" dokuyup ondan üst baş diken ustalardan oluşmaktadır. Bu kişilerin yaşadığı köye ise bu isim verilmiştir. *Alamdor*: Buhara'da Romiten ilçesindeki bir köyün adıdır. *Alam* Arapçada "bayrak, tuğ" anlamındadır. *Qilichli*: Semerkand'ın Kattaqo'rg'on ilçesine bağlı bir köydür. *Textako'pir*: Karakalpakistan'da bir ilçenin adıdır. İlçe Kızılkum Çölü ile Aral Gölü arasındadır. İlçe adını eski dönemlerde merkeze su getirmek için yapılan su kanalının üzerine inşa edilen köprüden almaktadır. *Textapul*: Kaşkaderya'nın Karşı ilçesinde bir köydür. Arapçada *pul* tahta anlamındadır. Dolayısıyla tahta köprü anlamındadır. *Tegirmonboshi*: Fergana'nın Qo'shtepa, Surhanderya'nın Denov ilçelerinde bir köy adı. Köy adını değirmenin bulunduğu yerden almıştır. *Tegirmontosh*: Taşkent'in Yangiyo'1 ilçesinde bir köydür. Değirmende kullanılan taşların bulunduğu yer anlamındadır. *Temirqovuuq*: Nevaiy'nin Nurota ilçesinde bir köydür. Eski Türkçede "demir kapı" anlamına gelmektedir. Demir kapı ise dağlarda yer alan dar geçit anlamındadır. *Zanjirbog'*: Semerkand yakınlarında bir köydür.

3.2. İnsan Kusurlarıyla İlgili Yer Adları

Pesxone: Buhara'nın eski bir mahallesidir. *Pes* cüzzam hastalığı, *pesxone* ise cüzzamlıların yaşadığı yer anlamındadır.

3.3. Kabile ve Boy İsimleriyle İlgili Yer Adları

Qipchoq: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köyün adı. *Qirg'iz*: Semerkand'ın Kattaqo'rg'on ilçesinde bir köy adı. *Qoraqalpoq*: Andican'ın merkez ilçesine bağlı bir köy. *Turk*: Fergana'nın Quva ve Uchko'prik ilçelerindeki köyün adı. *Turki Poyon/Turki Bolo*: Semerkand'ın Poyariq ilçesindeki bir köy. 16. yüzyıla kadar Özbek topraklarında yaşayan Karluk, Barlas ve bazı Moğol kabileleri Türk olarak anılmıştır. Köyün adı bu kabilelerin yaşadığı yeri belirtmektedir. *Turkiston*: Harezm'in Xonqa ilçesindeki bir köyün adı. Fergana vadisi ve Sirdeya'nın aşağı havzasında bu *Turkiston* adıyla yerleşim yerleri vardır. *Turkman*: Semerkand'ın Kattaqo'rg'on ilçesindeki köyün adı. *Turkmanqishloq*: Semerkand'ın Poyariq ilçesinde bir köy. *Uyg'ur*: Harezm'in Qo'shko'pir ilçesine bağlı bir mahalle. *Xitoy*: Semerkand'ın Kattaqo'rg'on ilçesinde bir köy. *Abuz*: Cizzah şehrinde Gallaorol, Surhanderya şehrinde ise Jarqorgan ilçelerinde köy ismidir. Ayrıca Kongratlara bağlı bir boyun adıdır. *Adas*: Toylak ilçesinde bir köyün adıdır. Toponimistlere göre Kenagas boyunun bir koluna Adas denilmektedir. *Abdol*: Kattaqo'rg'on ilçesine bağlı bir köydür. *Abdol* halkının adıyla ilgilidir. Özbek tarihî kaynaklarında Akhunlar için verilen isimdir. *Aganay*: Taşkent'in Kıbray ilçesinde bir köydür. Kırgızların *Saruu* boyunun bir koludur. *Ajimovul*: Karakalpakistan bölgesinin Nukus ve Kegeyli ilçelerindeki ağıl ismidir. Kazakların *Jetiruv*, Kırgızların *Sayoq* boylarının bir kolu *Ajimovul* olarak adlandırılmaktadır. *Alaqarg'a*: Kaşkaderya şehrinin Yekkabağ ilçesindeki bir kasabanın adıdır. *Aleli*: Buhara'nın Jandar ilçesindeki bir köy. *Alili/Alieli* Tükmen boylarından birine verilen isimdir. *Ananovul*: Karakalpakistan'ın Textako'pir, Chimboy Tag'jap ilçelerinin sınırında yer alan bir köydür. Burada yaşayan halkın çoğunluğu Karakalpakların Anna boyuna mensup olduğu için bölgeye bu isim verilmiştir. *Appaq*: Orta Chirchiq bölgesine verilen addır. Kazakların Alimuli boyunun bir kolu *Appoq* olarak adlandırılmaktadır. *Aqto'g'in*: Karakalpakistan'ın Kegeyli, Chimboy ilçelerindeki köylerin adıdır. Ayrıca Karakalpakların Keneges boyunun bir kolu *Aqto'g'in* olarak adlandırılmaktadır. *Avoqli/Aboqli*: Kaşkaderya'da bir köyün adı. Kırgız, Kazak ve Başkurtların Avoq boyu vardır. *Axtachi*: Andican'ın Asaka ilçesinde bir köyün adı. Bu isim Eski Özbek

boylarından biridir. *Ayteke*: Karakalpakistan'ın Chimboy, Kegeyli ilçelerinde bir ağılın adı. *Badoy/Baday*: Buhara'nın Vobkent ilçesindeki bir köyün adıdır. *Badoy* göçebe Özbek boylarına ait bir oymak adıdır. *Badayovul/Qo'riqbaday*: Semarkand'ın İstixon ilçesindeki bir köyün adı. *Boltabashi*: Semerkand'ın Poariq ilçesinde bir köy adıdır. *Boltako'l*: Fergana'nın Koštepe ilçesinde bir köy adıdır. *Badayovul*, avcılıkla uğraşan bir Özbek kabilesidir. *Badal/Badalsoy*: Toloq ilçesindeki bir köyün adı. *Badoqsoy*: Taşkent'in Bo'stonliq ilçesinde bir köy adı. *Bahrinbayot*: Buhara'da Olot, Qoroko'l ilçelerinde bir köy adı. Aynı zamanda bu isim Bahrin ve Bayat boylarının birleşiminden oluşmuştur. *Baroq*: Nevaiy şehrinin Nurata ve Xatirçi ilçelerinde bir köy adıdır. *Batosh*: Kaşkaderya'nın Karşı ve Guzor ilçelerinde köy adıdır. *Bayot*: Buhara'nın Karakol ilçesinde bir köyün adı. Bu köyde yaşayanlar Türkmenlerin Bayat boyuna mensuptur. *Bessari*: Karakalpakistan'ın Kegeyli ilçesinde bir ağıldır. Aynı zamanda Türkmen boylarından birinin adıdır. *Boybo'ta*: Fergana'nın Qoqan şehrindeki bir mahallenin adı. Aynı zamanda Kırgız boylarından birinin adıdır. *Boyqozoq*: Semerkand'ın Narpay ilçesinde bir köy adı. *Boyqozon*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köyün adı. *Gadoy*: Semerkand'ın Narpay ilçesinde bir köyün adı. Bu köyün ahalisi Karluk boyuna mensuptur. *Hakka*: Andican'ın Marhamat ilçesinde bir köyün adı. Ayrıca Fergana Türklerine bağlı bir boyun adıdır. *Javog'li*: Kaşkaderya'nın Yakkabog' ilçesinde bir köyn adı. *Javog'li* Özbek boylarının alt kollarından birinin adıdır. *Javtuk/Javtuk Algal*: Semerkand'ın Urgut ilçesinde bir köyün adı. *Algal* Özbeklerin Bin boyunun kollarından biridir. *Katta Bayot*: Buhara'nın Qorako'l ilçesinde bir köyün adı. Bu bölgede çok sayıda Oğuzların Bayat boyundan halkın yaşadığı ifade edilmektedir. *Kerayit*: Semerkand'ın Kattaqo'rg'on ilçesinde bir köyün adı. Bu köyde yaşayanlar 15.-16. yüzyıllarda Özbek topraklarına yerleşen bir Moğol halkıdır. *Qorapichog*: Semerkand'ın Shahrisabz ilçesinde bir köy. *Ko'kto'nli*: Andican'ın Paxtaobod ilçesinde bir köy. *Nayman*: Andican'ın merkezine bağlı bir köyün adıdır. *Nayan*, Özbek halkını oluşturan boylardan biridir. *Olaqarg'a*: Kaşkaderya'nın Yakkabog' ilçesinde bir köydür. *Qarg'a*, Kıpçak boylarından biri olup *gök, ala, kara* gibi bölümleri vardır. *Olot*: Buhara'da bir ilçenin adı. *Olot, allot* ya da *orlot* Özbeklerin 92 boyundan biridir. *Oqqo'yli*: Semerkand'ın Pastdarg'om ilçesinde bir köy. Bu boyun adı Türkmenlerde Akkoyunlu, Özbekler ve Karakalpaklarda ise *Oqqo'yli* şeklinde söylenmektedir. *Qizilbosh*: Semerkand'ın Urgut ilçesinde bir köy. *Qizilbosh* bir Türk grubunun adıdır. *Qorakesak*: Semerkand'ın Bulung'ur ilçesinde bir köy. Karakıpçak boyunun Qorakesak diye bilinen bir kolu bulunmaktadır. Köyün adı bu boydan gelmektedir. *Sandiqli*: Harezmi'nin Hazoras ilçesinde çöllük alanın adı. *Sandiqli* Türkmen boylarından biridir. *So'loqli*: Semerkand'ın Gijdivon ilçesinde bir köyün adı. *So'loqli*, Yüz boyunun alt kollarından biridir. *Temirxo'ja*: Semerkand'ın Pastdarg'om ilçesinde bir köy. Mangit boyunun alt kollarından birinin adı *Temirxo'ja*'dır. *Pajanak*: Gurlan ilçesinde bir köyün adı. Oğuzların 24 boyundan birisi olan *Peçenek/Peçenekler* Özbekistan'da ses değişikliğine uğrayarak *bajanak* şeklini almıştır. *Salur*: Buhara'nın Qorako'l ilçesinde bir köy. Salur eski bir Oğuz boyudur. Buhara'da çok sayıda Oğuz Türkü vardır. *Bo'rilik*: Korgantepe ilçesine bağlı bir köy. Özbek ve Kırgızlarda küçük bir uruğun adıdır. *Ilonli*: Cizzah'ın Baxmal ilçesinde *Ilonli* ya da *Jilonli* isimli bir köyün adıdır. Bir Özbek uruğunun adıdır. *Ilonsoy*: Semerkand'ın Urgut ilçesinde bir köyün adı. *Ilono'tti*: Cizzah yakınlarında bir nehrin adıdır. Özbeklerde *ilon* ve *ilon* kelimesinden türemiş isimler uruk ismi olarak kullanılmaktadır. Bu uruğun yaşadığı yer de bu isimle anılmaktadır. *Qoraqo'yli*: Taşkent'in Bo'ka ilçesinde bir köy. *Qoraabdal*: Poyariq ilçesindeki bir köy. *Qoraqo'ton*: Urgut ilçesinde bir köyün adı. *O'nikki*: Semerkand'ın Pastdarg'om ilçesinde bir köydür. Aynı zamanda Mangit boyunun bir kolunun adıdır. *Beshbola*: Semerkand'ın Jomboy ilçesinde köyün adı. Kongrat kabilesinin küçük bir gurubu *Beshbola* diye adlandırılmaktadır (O'rinboyev, 1997, s. 29). *Beshsari*: Fergana'nın Beşarık ilçesinde köy adı. Sarı Lıpçakların bir uruğu *Beshsari* diye bilinmektedir. *Beshyuz*: Taşkent'in Bekobod ilçesinde köy adı. Aynı zamanda Özbekistan'da bir boy adı. *Jetiuruv*:

Semer kand'ın Poyariq ilçesinde bir köy adı. Zerefşan Kıpçaklarının çok büyük olmayan bir uruğu *jeti uruw* ya da *jeti uru* şeklinde adlandırılmaktadır. *Minglar*: Semer kand'ın Istixon ilçesinde bir köyün adıdır. Aynı zamanda büyük Özbek boylarından birisinin adıdır. *Qirqqizobod*: Karakalpakistan'ın Ellikqal'a ilçesine bağlı bir mahalledir. *Qirqqovul/Qirqqishloq*: Poyariq ilçesine bağlı bir köydür. *Bolta*: Semer kand'ın Oqdarya ilçesinde bir köy adıdır. Bu köy isminin Kazakların Orta Jüzüne ait *Baltali* uruğundan geldiği düşünülmektedir. *Boltamozor*: Taşkent sınırındaki bir mezarlığın adıdır. *Langartepa*: Semer kand'ın Narpay ilçesinde bir köy adı. Bu köy adını Kazaklardaki *Baltali* uruğundan almıştır.

3.4. Türk Devlet ve Topluluklarıyla İlgili Yer Adları

O'g'uzrabot: Harez m'in Bog'ot ilçesinde bir köy. *Rabot* kelimesinin kale, nöbet noktası gibi anlamları vardır. *Baliqchi*: Andican'daki merkez ilçenin adı. *Baliq* Eski Türkçe bir söz olup il anlamındadır. *Qashqar*: Andican'da çeşitli yerleşim yerlerinin adı. Bunlar çoğunlukla Uygurların yaşadığı bölgelerdir.

3.5. Yabancı Millet Adlarıyla Kurulmuş Yer Adları

Afgo'n/ Afgo'ni/ Afgo'nbog': Fergana bölgesinin Kokan şehri ve Özbekistan ilçesindeki mahallerin ismi. *Araba*: Semer kand'ın Urgur bölgesi ile Buhara'nın Romiton bölgesindeki köylerden biri. Bu kelime Farsça Araplar anlamındaki *arabho* kelimesinden gelmektedir. *Arabkent*: Buhara'nın Kogon ilçesindeki bir köy. *Arablar*: Harez m'in Qo'shqo'pir ilçesindeki bir mahallenin adı. *Arabmozor*: Fergana'da Toshloq ilçesindeki bir köy. *Arabobod*: Nevaiy şehrinin Qiziltepa ilçesindeki bir köyün adı. *Arabsaroy*: Buhara'nın Vobkent ilçesindeki bir köy. 7.-14. yüzyıllar arasında Orta Asya'ya gelip yerleşen ve Özbek, Türkmen kabilelerinin bir parçası hâline gelen grupların yaşadığı köyler genellikle *Arab* ismiyle anılmaktadır. *Asaka*: Andican'da bir ilçenin adıdır. Bu kelimenin Orta Asya'da milattan önce VI.-V. asırlarda yaşamış Sek kabilelerinden geldiği ifade edilmektedir (OJI, s. 34). *Balxi*: Kaşkaderya'nın Şehrisebz ve Karşı ilçelerindeki köylerin adıdır. Afganistan'ın tarihî Belh şehrinde gelmektedir. *Hindimozor*: Andican'ın Oltinko'l ilçesine ait büyük bir köyün adı. Geçmişte ipek yolu üzerinde bulunan bu köyde Hintli tüccarların dükkânları bulunmaktaydı. Bu tüccarlardan ölenlerin anısına köye bu isim verilmiştir. *Hinduvon*: Semer kand'ın Urgut ilçesinde bir köyün adı. Timur lular döneminde Hindistan'dan gelip Özbek topraklarına yerleşen birçok kişi vardır ve bu yerlere Hind, Hinduvon gibi isimler verilmektedir. *Katta Arablar*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy adı. Bölgede çok sayıda Arap halkının yaşadığını ifade edilmektedir. *Kavkaz*: Taşkent'in Piskent ilçesinde bir köyün adı. Bu isim Kafkasya'dan gelen özellikle Ahıska Türklerinin yaşadığı yerler için kullanılır. *Qalmoq*: Kaşkaderya'nın Kitob ve Semerkan'ın Pastdarg'om ilçelerinde bir köyün adı. Bu köy Maveraynnehir bölgesinde yaşayan ve zamanla Özbekleşen Moğol kabilesidir.

3.6. Yabancı Dillerin Etkisiyle Verilen Yer Adları

Anhor: Arapça nehir kelimesinin çoğuludur. Aynı şekilde Zerefşan'dan çıkan Narpay ve Fergana vadisindeki Ulug'nor kanallarının ismi bu terimden oluşmuştur (Qorayev, 1970, s. 14). *Aqba/Aqaba/Aqva*: Arapçada "geçmek" anlamındaki bu kelime Zerefşan, Hisar, Pamir dağlarında onlarca yer isminde, özellikle geçit adlarında kullanılmaktadır. Mesela *Aqbaboshi*, *Qavavodif*, *Aqbayi Obburdon* vb. bunlardan bazılarıdır (Qorayev, 1970, s. 20). *Arg'in*: Andican'ın Shahrixon ve Taşkent'in Qibray ilçelerindeki köylerin adıdır. *Arg'in* kelimesi "çatışma" anlamında Moğolcadan Özbek Türkçesine geçmiş bir kelimedir. *Arsif*: Fergana'da bir köy adıdır. Bu kelime Tacikçe *arz purs* yani başvurma kelimesinden gelmektedir (Qorayev, 1970, s. 23). *Karvozbof*: Buhara'nın Kogon

ilçesinde bir köyün adı. *Karboş/karvoz* Farsçada el sanatlarında kullanılan pamuklu kumaştır. *Boffboftan* ise bu kumaşı dokumak anlamındadır. *Kuran*: Nevaiy'nin Konimex ilçesinde bir köy adı. *Kurani* Moğolcadan gelen "halka" anlamında bir sözcüktür. Göçebelerin yaşadığı yere *kuran* denilmektedir. *Mehtar*: Semerkand'ın Bulung'ur ilçesinde bir köyün adıdır. *Mehtar*, Farsçada büyük, yüksek anlamındadır. *Muborak*: Kaşkaderya'ya bağlı bir ilçedir. Arapçada hayırlı, şans getiren anlamındadır. *Navro'z*: Harezmi'nin Xonqa ilçesine bağlı bir mahallenin adı. Farsçada yeni gün, baharın başlangıcı anlamındadır. Özbekistan'ın bağımsızlığından sonra mahalleye bu isim verilmiştir. *Nekuz*: Kaşkaderya'nın Karşı ilçesinde bir köyün adı. *Nekuz* uruğu *Nekus*, *Nukuz*, *Nukus* şeklinde de kullanılmaktadır. *Nukuz*, Moğolcadan gelmiştir. Moğol istilası sırasında Moğol halkı Kırgız bozkırlarında kaldı. Bu Moğol halkı XV.-XVI. yüzyıllarda göçebe Özbekleri oluşturdu. *No'kar*: Buhara'ya bağlı Kogon ilçesinde bir yer. Moğolcada dost, yoldaş anlamına gelmektedir. *Obidida*: Kaşkaderya'nın Koson ilçesinde bir köy. *Ob* Farsçada su anlamındadır. *Obiravon*: Semekand'ın Urgut ilçesinde bir su kaynağı. *Ravon* Farsçada sakin, düz; *obiravon* ise sakin akan su anlamındadır. *Obron*: Kaşkaderya'nın Koson ilçesinde bir köyün adı. Farsçada *obi ravon/rabon* kelimesinden gelmektedir. *Osiyo*: Buhara'nın Qoraqul ilçesinde bir köyün adı. Farsçada osiyo değirmen anlamındadır. *Qoraqul*, Farsçada değirmen anlamındadır. *Safirobod*: Andican'ın Baliqchi ilçesinde bir köy. *Safir*, Farsçada elçi, *Safirobod* ise elçi tarafından yapılan köy anlamındadır. *Taraqqiyo*: Harezmi'nin Qo'shko'pir ilçesinde bağlı bir mahalle. Bu kelime Arapça asıllı yükselme, gelişme, ilerleme anlamındadır. *Varzigon*: Namangan'ın Chust ilçesinde bir köyün adı. Farsçada *varzigon* çiftçiler anlamındadır. *Varqsar*: Semerkand'ın merkez ilçesindeki önceki adı Robaxo'ja olan köyün yeni adıdır. Farsçada *varg* "baraj", *varqsar* ise "baraj başı" anlamındadır.

3.7. Bitki Adlarıyla İlgili Yer Adları

Anjirbog': Buhara bölgesinde Vobkent ilçesindeki bir köyün adıdır. *Anjir* Özbek Türkçesinde incire verilen addır. *Anjirbog'* ise incir ağaçlarının çok olduğu bölgelere verilen isimdir. *Arpa*: Akderya ilçesindeki bir köyün adıdır. Arpa ekilen yer anlamındadır. *Archali*: Bir köy adıdır. *Archa* ardıç ağacı, *archali* ise ardıç ağacının yetiştiği yer anlamındadır. *Archamaydon*: Cizzah şehrinin Baxmal ilçesindeki bir köy adıdır. Ardıç ağaçlarının olduğu alan anlamındadır. *Beshtol*: Semekand'ın Narpay ilçesinde bir köy adı. *Tol* söğüt ağacıdır. *Beshyog'och*: Taşkent'te bir mahallenin adı. Beş ve ağaç kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Beşinci ağaç, beşinci istasyon gibi bir yeri ifade etmek için kullanılmaktadır. *Gujumlik*: Buhara'nın Shofirkon ilçesinde bir köy. *Gujum*, bir çeşit sert çam ağacıdır. Bu ağaçların çok olduğu yerlere *Gujumlik* adı verilmektedir. *Gulbog'*: Semerkand'ın merkezine bağlı bir köy adıdır. Mesire alanı, çiçek bahçesi anlamındadır. *Gulg'uncha*: Harezmi'nin Xonqa ilçesinde bir mahallenin adıdır. Açılmamış çiçek bahçesi anlamındadır (OTIL-1, s. 522). *Gulirayhon*: Harezmi'de bir mahallenin adıdır. Özbekistan'da çorak alanların etkin şekilde kullanılması amacıyla halkın yoğun olduğu bölgelerden yeni yerleşim alanlarına taşınmasıyla kurulan yeni yerlere verilen isimdir. *Jigdazor*: Buhara'nın Shofirkon ilçesinde köy adı. İğde ağaçlarının yetiştiği bölgeye verilen isimdir. *Jiydasoy*: Nemangan'ın Pop ilçesindeki bir dereni adı. Sırderya ırmağının ilk kolunun kıyısında çalılarla dolu alana verilen isimdir. *Kavarzor*: Semerkand yakınlarındaki bir köyün adı. *Kavar*, kavun gibi uzun saplı olarak yetişen bir çeşit bitkidir ve *kovul* olarak da adlandırılmaktadır. *Lolazor*: Harezmi bölgesinin Hive şehrinde bir mahallenin adı. *Olmazor*: Taşkent'in Chinoz bölgesinde yerleşim yerinin adıdır. *Olmaliq*: Taşkent'te bir yerleşim yerinin adı. Elmalık alan anlamındadır. *Paxtagul*: Harezmi'nin Xonqa ilçesine bağlı bir mahalledir. Pamuk tohumu anlamındadır. *Paxtazor*: Kaşkaderya'nın Nishon ilçesinde bir köy. *Paxtazor* pamuk tarlası anlamındadır. *Paxtaobod*:

Buhara'nın Vobkent ilçesine bağlı bir köy. Pamuk Özbekistan'da tarım alanında önemli bir geçim kaynağı olduğu için pekçok bölgede yerleşim yerine isim olarak verilmiştir. *Pistali*: Kaşkaderya'nın Kitob ilçesinde bir köy. *Pista* fıstık, *pistali* ise fıstık ağacının olduğu yer anlamındadır. *Piyozpoya*: Andican'ın Xo'jaobod ilçesinde bir yerin adıdır. *Piyozpoya* soğan ekilen tarla anlamındadır. *Sumbul*: Nevaiy'nin Nurota ilçesinde bir köy. Sümbül Özbekistan ve Orta Asya'nın dağlık alanlarında sıklıkla yetiştirilen yağlı bir bitkidir. Bu bitkinin yetiştirildiği bölgelere isim olarak da verilmiştir. *Tarouzpoya*: Surhanderya'nın Jarqo'rg'on ilçesinde bir yerin adıdır. Karpuz yetiştirilen yer anlamındadır. *Uzumzor*: Harezmi'nin Bog'ot ilçesine bağlı bir mahalle. Üzüm bağlarının çok olduğu yer anlamındadır.

3.8. Değerli Taş, Maden ve Kimyasal Maddelerle İlgili Yer Adları

Ardashon: Fergana'nın Furqat ilçesindeki bir mahallenin adıdır. Bu kelime "mineral, şifalı su" anlamında Doğu Sibirya ve Orta Asya'da yer adı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Murzayev, 1984). *Eski Birinch*: Semerkand'ın Urgut ilçesinde bir derenin adı. Derede bulunan bronz (pirinç) madeni dereye adını vermiştir. *Gazli*: Buhara'nın Romitan ilçesindeki bir semtin adıdır. Gaz ve petrolün bulunduğu bölgelere verilen addır. *Kumushkent*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy adı. Kumush ve kent ksozlerinin birleşiminden oluşmaktadır. Gümüş madeni işiyle uğraşan kişilerin bulunduğu yer anlamındadır. *Kumushkon*: Taşkent'in Yuqari Chirchiq bölgesinde bir yerin adı. *Bu bölgeeskiden gümüş madeninini çıkarıldığı bir yerdir*. *Oltinko'l*: Andican'a bağlı bir ilçenin adı. *Oltinqal'a*: Harezmi'nin Shovot ilçesinde bir köyün adı. Şeybani Han zamanında Özbeklerin Andican bölgesine yerleşmesiyle *Altı Kol* isimli bir köy ortaya çıkmıştır. Toprağın verimliliğini ifade etmek için ve telafuz ifadesindeki değişimle Altın Kol şeklini almıştır. *Oltinqum*: Harezmi'nin Bog'ot ilçesine bağlı bir mahalle. *Zartepa*: Cizzah'ın Baxmal ilçesindeki bir köyün adı. *Zar* "altın" anlamındadır.

3.9. Su ve Akarsularla İlgili Yer Adları

Abbosariq: Urgut ilçesindeki Yangiariq kanalının orta çağdaki adı. *Abjuvoz Boshi*: Fergana şehrindeki Koştepe, Kuva ilçelerindeki köylerin adıdır. *Abjuvoz* suyun hareket ettirdiği bir değirmen olup onun yardımıyla yağ alınmaktadır. *Abjuvoz Boshi* ise bu değirmenin etrafındaki köy demektir. *Alchinoriq*: Akderya, Semerkand ve Kattaqo'rg'on ilçelerindeki arkların ismi. *Amuderya*: Özbekistan'ın en büyük nehri. *Aral*: Kaşkaderya eyaletinin Karşi şehrindeki bir mahalleyle eski bir köyün adıdır. *Ariqmahalla*: Andican'ın Asaka ilçesindeki bir köyün adı. *Ark ichi*: Andican'ın eski il bölgesindeki eski bir mahallenin adıdır. Andican, Şeybani Han tarafından işgal edildiğinde şehrin su kanalları yıkılmıştır. Bu su kanalının harabelerinden bir kısmı günümüzde yerleşim yerleri arasında kalmış ve bu bölgeye *ark ichi* denilmiştir. *Arnabuloq*: Kaşkaderya şehrinin Chiroqchi ilçesindeki bir köyün adı. Harezmi'de *arna* büyük ark, su kanalı anlamındadır. *Ersuv*: Ohangaron vadisindeki birkaç nehrin adıdır. Hızlı akan sulara *ersuv* adı verilmektedir. *Iyrisuv*: Kaşkaderya'nın Qamashi ilçesinde bir ark. *Iyri* edebî dilde kavisli, kıvrım kıvrım akan sulara verilen isimdir. *Suoliariq*: Fergana'nın Yozyovon ilçesinde bir köy. Bataklık, balçık su anlamındadır. *Suoliq*: Kaşkaderya'nın Chiroqchi ilçesinde bir köyün adı. Suyu çok olan yer anlamındadır. *Suobuzgan*: Namangan'ın Chust ilçesinde bir köy. *Suobuzgan*, selden zarar gören yer anlamındadır. *Jayhun*: Harezmi'nin Urganch ilçesindeki bir mahallenin adı. *Jayhun*, Amuderyanın eski isimlerinden biridir.

3.10. Organ ve Uzuvarla Adlarıyla İlgili Yer Adları

Oyoq: Harezmi'nin Qo'shko'pir ilçesindeki bir köyün adı. *Oyoq* aşağı, aşağıdaki yerleşim yeri için kullanılmaktadır. *Oyoqbog'*: Harezmi'nin Urganch ilçesindeki bir köy.

Oyoqqishloq: Harezmi'nin Qo'shko'pir ilçesinde bir köy. Aşağı köy anlamındadır. *Tepaqo'l*: Nurobod ilçesinde bir köyün adı. Qo'l kelimesi Eski Türkçeden itibaren Özbek Türkçesinde kadar kullanılan ve birçok anlamı olan bir kelimedir. Yer adı biliminde ise "dağların arasındaki vadi, dere" anlamındadır. *Labiqo'l*: Shofirkon ilçesinde bir köy adı.

3.11. Hayvan Adlarıyla İlgili Yer Adları

Ayg'irtepa: Semerkand'ın Jomboy ilçesinde bir köyün adı. *Ayg'ir* yer adı biliminde "yüksek, büyük" anlamındadır. *Bo'rixona*: Cizzah'ın Zomin ilçesinde bir köy. Çok kurdun yaşadığı yer anlamındadır. *Eshimjiron*: Harezmi'nin Gurlan ilçesinde bir köyün adı. Ceylan avlayan Eshim isimli birinin yaşadığı yere verilen addır. *Itbuloq*: Kaşkaderya'nın Qamashi ve Yakkabog' ilçelerindeki bir bulak. *Jilonsoy*: Semerkand'ın merkez ilçesinde bir yer. *Jilonsoy/Jilonlibuloqsoy* derenin başladığı yerdeki eğriliğini ifade etmek için kullanılmaktadır. *Kaptarxona*: Harezmi bölgesinin Hive şehrinde bir mahallenin adıdır. *Kaptarxona* güvercinlerin yaşadığı yer anlamındadır. Rivayete göre Hive hanı Muhammed Feruz'un hanımı hastalanır. Doktorlar güvercin eti yemesini tavsiye ederler. Civar köylerden güvercin getirilir ve güvercin eti yiyen hanım iyileşir. Bunun üzerine Feruz'un emriyle bu köylerde güvercin yetiştirilmesi için özel yerler yapılır. Yapılan bu yerler adı geçen mahallenin sınırları içindedir. *Laylak/Laylaklar*: Surhanderya'nın Boysun ilçesinde bir köyün adıdır. *Laylakko'l*: Sirderya'nın Güliston ilçesinde bir köyün adıdır. Leylekler gölü anlamındadır. *Laylakxona*: Surhanderya'nın Sho'rchi ilçesinde bir köy. Leyleklerin barındığı yer anlamındadır. *Otquduq*: Kaşkaderya'nın Nishon ilçesinde bir köyün adı. *Quduq* Özbek Türkçesinde kuyu anlamındadır. *Otquduq* ise atların çektiği su kuyusu anlamındadır.

3.12. Renk Adlarıyla İlgili Yer Adları

Ko'kbuloq: Surhanderya'nın Denovilçesinde bir köyün adı. Temiz sulu pınar anlamındadır. *Ko'kgumbaz*: Andican'ın merkezine yakın bir köy. Birleşik kelimesi yapısındaki nu yer adı yeşil kubbe anlamındadır. *Ko'kdala*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy. *Ko'kyor*: Kaşkaderya'nın Guzor ilçesinde bir köyün adı. Yeşil bitkilerle kaplı yer anlamındadır. *Ko'kyor* aynı zamanda Kırgız boylarından birinin adıdır. *Ko'ktosh*: Semerkand'ın Urgut ilçesinde bir yerin adıdır. Halkın şifalı olarak bildiği yeşil taşların bulunduğu yer anlamındadır. *Oqbuloq*: Taşkent, Andican ve Cizzah'da bu isimli yerleşimler vardır. Parlak, temiz pınar anlamındadır. *Oqdarband*: Harezmi'nin Qo'shko'pir ilçesinde mahalle ve köy adlarıdır. *Darband* geçit anlamındadır. *Oqdarband* ise oradaki bölgenin rengini ifade etmektedir. *Oqyor*: Andican'ın merkez ilçesine bağlı bir köyün adı. "Aqbo'ra" nehrine yüksek yerden akan su, şelale anlamındadır. *Oqzov*: Kaşkaderya'nın Dehqonobod ilçesinde bir köy. Farsçada zov geçmesi zor geçit anlamındadır. Türkmen Türkçesinde ise vadinin tepesinde kayalık yeri yani engeli belirtir. Özbeklerde de yeryüzü şekli olarak dik vadiler için kullanılır. *Oqsaroy*: Harezmi'nin Hazorasp ilçesinde bir köy. Türk lehçelerinde ak temizliği ifade ettiği gibi batıyı, batı yönünü ifade etmek için de kullanılmaktadır (Kononov, 2015, s. 195). *Qiziltepa*: Nevaiy'e bağlı bir ilçenin adıdır. Kızıl renkli toprağın olduğu tepe anlamındadır. *Qizilravot*: Namangan'ın Uychi ilçesindeki bir köy. Eski dönemlerde tüccarlar için kervansaraylar yapılmıştır. *Qizil* ise bu saray rengi olabileceği gibi altından yapıldığı ifade etmek için kullanılmış olabilir. *Qizilto'riq*: Urgut ilçesinde bir köy. *Qizilo'zek*: Karakalpakistan'ın Moyjap ilçesinin eski adı. Bu bölgede yaz kış sürekli akan kırmızı renkli suyu ifade etmektedir. *Qora*: Cizzah'ın Baxmal ilçesinde bir köyün adı. *Qorabog'li/Qorabovli*: Semerkand'ın Urgut ilçesinde bir köy. Etrafı çevrili, kapalı yer anlamındadır. *Qora* kelimesi aynı zamanda kuzey yönünü de ifade etmektedir (Hasanov, 1965, s. 9). *Sariqum*: Karakalpakistan'ın Taxtako'pir ilçesindeki bir yerin adı. *Sarisuv*: Taşkent'in Chinoz ilçesinde bir köy. Sarı su, çamurlu su anlamındadır. *Sario'roqli*:

Semer kand'ın Bulung'ur ilçesinde bir köy. *Sarichashma*: Bulungur ilçesinde bir köyün adı. *Sar* baş anlamında *chashma* ise pınar anlamındadır. *Sarchshma* ise pınar başına verilen isimdir.

3.13. Bağımsızlığı İfade Eden Yer Adları

Hurovatan: Surhanderya'nın Sorisiyo ilçesinde bir köyün adı. *Hurriyat*: Semer kand'ın Bog'ot ilçesinde bir köyün adı. *Istiqlol*: Harezmi'nin Xonqa ilçesine bağlı bir mahallenin adı. *Mustaqilliq*: Harezmi'nin Xonqa ilçesine bağlı bir mahallenin adı. Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği dönemde milletin, devletin başkalarına tabi olmamasını ifade etmek için bazı yerlere Hurvatan, Hurriyat, Mustaqilliq gibi isimler verilmiştir. *Oydin*: Taşkent'in Chinoz ilçesinde bir köy. Ay gibi parlak anlamındadır. *Vatanparvoar*: Harezmi'nin Gurlan ilçesine bağlı bir mahallenin adı.

3.14. Yansıma Sözcüklerle İlgili Yer Adları

Gardon: Semer kand'ın Jomboy ilçesinde bir arkın adı. Gardon Farsçada boyun anlamına gelmekte olup coğrafi terim olarak "bükülme, eğrilme" anlamındadır (Xromov, 1987, s. 61).

3.15. Yiyeceklerle İlgili Yer Adları

Halvogaron: Buhara'da bir köy adı. Eskiden Buhara'da helva yapan kişilerin yaşadığı köye bu ad verilmiştir.

3.16. Sayı Adlarıyla İlgili Yer Adları

Beshariq: Fergana'da bir ilçenin adı. Su kanalının yapıldığı yerde kaç kola ayrıldığını ifade etmek için kullanılmıştır. *Beshatmon*: Namangan'ın Yangiqo'rgan ilçesinde bir ark. Aslında *besh botmon* şeklinde olan kelime zamanla oluşan fonetik hadiseler sonucunda ikinci kelimenin başındaki "b" düşmesiyle kelime birleşerek *beshatmon* şeklini almıştır. *Beshbo'ynoq*: Andican'ın kuzeyinde antik bir köy. Eski Türkçede dağın ince ve dar yerine *bo'ynoq* denilmiştir. *Beshkent*: Kaşkaderya'nın Karşı ilçesinin merkezi. *Beshkubi*: Cizzah'ın Zomin ilçesinde bir köyün adı. *Beshterak*: Fergana'nın Buvayda ilçesinde bir köyün adı. Bir bölgedeki kavak ağaçlarının azlığını ya da çokluğunu ifade etmek kullanılan bir yer adıdır. *Birkunlik*: Kaşkaderya'nın Kitob ilçesinde bir köyün adı. Kitob ilçesiyle köy arasında yürüme mesafesi bir günlük yol olduğu için bu ismin verildiği belirtilmektedir. *Birqozonliko'l*: Karakalpakistan'ın Kongrat ilçesinde bir ağıl. Özbek Türkçesinde *birqozon* pelikan anlamındadır. Buradaki pelikanın yaşadığı göl anlamında kullanılmıştır. *Jida*: Kaşkaderya'nın Yakkabog' ilçesinde bir köy adı. *Jida*, Naymansaroy boyun kollarının birisidir. *Juzquduq*: Nevaiy'nin Tomdi ilçesinde bir köy adı. *Quduq* Özbek Türkçesinde kuyu anlamındadır. *Juzquduq* kuyuların sayısını veya fazlalığını ifade etmek için kullanılmıştır. *Mingbuloq*: Nemengan'a bağlı bir ilçenin adıdır. Bölgedeki pınarların çok olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır. *Oltiqoq*: Nevaiy'nin Tomdin ilçesine bağlı bir bahçedir. Birleşik yapıdaki bu kelime dere, sulak yer anlamındadır. *Qirjigit*: Semer kand'ın Kattaqo'rg'on ilçesinde bir yerleşim yerinin adıdır.

3.17. Yön ve Şekillerle İlgili Yer Adları

Yuqori ohalik/quyi ohalik: Semer kand yakınlarındaki dağ ve köy adlarıdır. Emir Timur zamanında cami yapımı için bu köyden taş alınmıştır. *Pastdarg'om*: Semer kand'a bağlı bir ilçe. Darg'om Özbek Türkçesinde Zereşan nehrinden çıkan kanal anlamındadır. Past bu kanalın aşağı kısmını ifade etmektedir. *Pasthazora*: Semer kand'ın Bulung'ur ilçesine bağlı bir köy. *Qibla Tozabog'*: Hive'ye bağlı bir mahallenin adıdır. Kible ve güney

yönünü ifade etmek için kullanılmaktadır. Mahalle adını 20. yüzyılın başında mahallenin güneyinde inşa edilen parktan almaktadır. *Yuqori*: Fergana'nın merkez ilçesinde bir köydür. Diğer yerlere göre yüksekte, yukarıda olan yeri ifade etmek için kullanılmıştır. Ayrıca bazı kullanımlarda kuzeyi ifade etmektedir. *Yuqori Qipchoq*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy. Kıpçaklara ait bir grubun yaşadığı kuzey bölgeyi ifade etmektedir. *Yuqori So'filar*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy. *So'fi* müezzin anlamındadır. *Yuqori So'filar* ise müezzinlerin yaşadığı yukarı bölgeyi ifade etmektedir. *Yuqori Xalach*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy. *Xalach* Halaç boyuna ait halkı *yuqori* coğrafi olarak yüksek alanı ifade etmektedir. *Yuqoribog'*: Harezmi'nin Urganch ilçesine bağlı bir mahalledir. *Sharqiy Guliston*: Buhara'nın Vobkent ilçesindeki bir köyün adıdır. Özbekistan'da bozkır alanlarında yapılan bağ, bahçelere genellikle gülistan denilmektedir. *Şark* yani doğu ise diğer bahçelere göre konumunu belirtmek için kullanılmaktadır.

3.18. Coğrafi Terim, Mevsim ve Yeryüzü Şekilleriyle İlgili Yer Adları

Abillajalg'izqum: Karakalpakistan'ın Tahtaqo'pir ilçesindeki kum tepesinin adı. *Amirqum*: Harezmi'de Qo'shqo'pir ilçesinde bir köyün adıdır. Geçmişte Amir Kazak adında bir şahıs yaşamıştır. Bunun yaşadığı beölgeye ise Amirqum adı verilmiştir. *Aydar*: Cizzah'ta bir göllün adıdır. Kazak Türkçesinde taş yığını, tepe anlamındadır. *Bahor*: Fergana'da çok kullanılan bir yer adıdır. *Baxiltog'*: Aktağ'ın batı kısmı ve Semerkand'ın kuzey batısındaki dağlık alan. *Darband*: Surhanderya'nın Boysun ilçesinde bir köy. Kısa yol, dağı geçmek için dar yol anlamındadır. *Gultepa*: Andican'ın Asaka ilçesindeki köylerden biri. *Go'rtepa*: Cizzah'ın Zomin ilçesindeki köylerden biridir. *Kultepa*: Andican'ın merkezindeki bir yerin adı. *Kul* eski Türkçede harabe anlamındadır. Bu bölgede bir kalenin harabesi bulunmaktadır. *Naobahor*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir semtin adı. *Oltintov*: Nevaiy'in Qizilqum ilçesindeki dağlık alanın adıdır.

3.19. Tarihî Şahsiyetlerle İlgili Yer Adları

Afrosiyob: Semarkand şehrinin tarihî kalıntılara verilen isimdir. *Arloq*: Semerkand'ın Istixon ilçesinde bir köyün adı. Bu kelime Cengiz Han oğlu Çağatay için yapılan dört Moğol kabilesinden birisinin adıdır. *Beruniy*: Karakalpakistan Cumhuriyeti'nde bir ilçenin adıdır. *Boybo'ri*: Surhanderya'nın Sariasia ilçesindeki bir köyün adı. *Boybo'ri* Alpamış destanında dört kahramandan birinin adıdır. *Manas*: Özbekistan ile Kırgızistan sınırındaki Aladağ'ın zirvesine verilen isimdir.

3.20. Din Adamlarıyla İlgili Yer Adları

Bob Xuroson: Andican'ın Marhamat ilçesine yakın köylerden biri. Heratlı âlim Mevlâna Şeyh Hüseyin'in öğrencilerinden olduğu belirtilmektedir. *Boboshayx*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy. *Oqbilol*: Fergana'nın merkez ilçesine bağlı bir köy. Köyün adının Bilal-i Habeşî'yle bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. *Zangiota*: Taşkent'e bağlı bir ilçe. Bu ilçe adını Zengiota olarak bilinen asıl adı Oyxo'ja ibn Toshxo'ja'dan almaktadır.

3.21. Dini İnanış ve Ünvanlarla İlgili Yer Adları

Bag'dod: Fergana'da bir ilçenin adı. Arapçada *bag'* Allah, *dod* ise hediye, yani Allah'ın hediyesi anlamındadır. *Bag'dodak*: Semerkand'ın Aqderya ilçesindeki bir köyün adı. Küçük *Bag'dod* anlamındadır. *Darveshi*: Buhara'nın Jondor ilçesinde bir köyün adı. Dervişler köyü anlamındadır. *Darveshibolo*: Buhara'nın Jondor ilçesinde bir köyün adı. Kıymetli, büyük dervişler anlamındadır. *Eshon*: Uchko'prik ilçesinde bir köyün adı. *Eshon* inanlar arasında tanınmış bir din adamıdır. *Ibrat*: Fergana merkezinde bir mahallenin adı. *Islomkent*: Nevaiy şehrinin Karmana ilçesinde köy adı. Müslümanların yaşadığı yer anlamındadır. *Kavsar*: Semerkand'ın Istixon ilçesinde bir köyün adı. *Musulmonqlariq*:

Andican'ın Baliqchi ilçesinde Qoradaryo ırmağının başladığı kanaldır. *Nabi*: Fergana'nın Besariq ilçesinde bir köy adı. *Namozgoh*: Semerkand'ın Pastdarg'om ilçesinde bir köy adı. Dini bayramlarda toplu şekilde namazın kılındığı büyük alana verilen isimdir. *Nurafshon*: Harezmi'nin Xonqa, Gurlan ilçelerine bağlı bir mahallenin adıdır. Nur saçan, nurlu anlamındadır. *Nurliyo'l*: Harezmi'nin Gurlan ilçesine bağlı bir mahallenin adıdır. *Nurobod*: Harezmi'nin Xonqa, Gurlan ilçelerine bağlı mahallenin adıdır. *Nurota*: Nevaiy şehrinde bir ilçe merkezinin adıdır. *Sahoba*: Semerkand'ın Paxtachi ilçesinde bir köy. *Xizr Eli*: Harezmi'nin Gurlan ilçesinde bir köy. Bu köyün anlamı Hızır efsanesiyle ilişkilendirilmektedir. *Qalandarxo'ja*: İştihan ilçesinde bir köyün adı.

3.22. İyi Niyetle İlgili Yer Adları

Abatovul: Karakalpakistan Cumhuriyeti'nin "Kongiratko" ilçesinde bir yerin adı. Yerel halkın dediğine göre bölge ahalisi başarılı ve uyumlu evlilikler için *abatovul* ismini vermiş. *Ehtiom*: Harezmi'nin Xonqa ilçesindeki mahalle isimlerinden biri. Büyük saygı anlamındadır. *Iqbol*: Harezmi'nin Qo'shko'pir ilçesinde mahalle adı. Özbek Türkçesinde *iqbol* kelimesi mutluluk, şans anlamlarına gelmektedir.

3.23. Olağanüstü Yaratıklar ve Dinî Varlıklarla İlgili Yer Adları

Jodugar: Kaşkaderya'nın Koson ilçesinde bir köy adı. Aynı zamanda Özbeklerin Lakay boyunun alt kollarından birinin adıdır. *Shaytonlar*: Harezmi'nin Urganç ilçesinde bir köyün adı. Başkurt ve Türkmenler arasında şeytan olarak bilinen bir boy vardır. Köyün adı bu boyla ilgili olabilir.

3.24. Önemli Şahıs ve Kişi İsimleriyle İlgili Yer Adları

Hamza: Fergana'nın Oltiariq ilçesinde merkezi yerleşim yerinin adı. Bu isim meşhur Özbek yazar Hamza Hekimzâde Niyaziy'nin şerefine verilmiştir. *Ibrohimota*: Taşkent'in Zangiota ilçesinde bir köyün adı. Bu köyde Hoca Ahmed Yesevi'nin babasının kabri bulunmaktadır ve köy bu isimle anılmaktadır. *Imomboylota*: Semerkand'ın Istixon ilçesinde bir köyün adı. Bu köyde Abdulhasan Ali İbn Sa'id Rustufag'niy isimli önemli şahsın kabri bulunmaktadır. *Muqimiy*: Surhanderya'nın Denov ilçesinde bir köy. Özbek şairi Muqimiy (Muhammad Aminxo'ja Muqimiy)'nin hatırasına köye adı verilmiştir. *Navoiy*: Özbekistan'da bir şehrin adı. Büyük Özbek şair Ali Şir Nevâyî'nin adının verildiği ildir. *Ulug'bek*: Fergana'nın merkez ilçesine bağlı bir mahalle. Mahallenin adı meşhur astronomi bilgini ve matematikçi Mirza Uluğ Bey'den gelmektedir. *Abdurayimboolon*: Urgut ilçesindeki Yangiariq kanalının sağından çıkarılan Abdurahim ve bovlon "bin uruğun kollarından biri" sözlerinden yapılmış birleşik isimdir. *Abdusamad*: Fergana şehrinin Dang'ara ilçesindeki bir köyün adıdır. *Abu Muslim*: Buhara şehri sınırlarındaki kanal ve tepelerin adı. *Abu Rayhon Beruniy*: Harezmi'de Bogot ilçesindeki bir mahallenin adı. Abu Rayhon Beruniy, Harezmi tarihî, matematik, astronomi, coğrafya konularında eserler yazmıştır. *Ahmad Donish*: Buhara'nın Vobkent ilçesindeki bir köyün adıdır. Ahmad Donish Buharalı yazar, ressam, hattat ve meşhur âlimdir. *Akbarobod*: Fergana'da Quva ilçesindeki bir köyün adıdır. Hokant hanı Hudayarhan'ın torunu Akbarali adıyla anılan köy. *Obod* ise sulak yer anlamındadır. Fergana'da *obod* kelimesinin isimlere eklenmesiyle oluşturulmuş birçok yer ismi vardır. Mirzaobod, Sattarobod, Zafarobod bunlardan birkaçıdır. *Alisher Navoiy*: Buahara'da Vobkent ilçesindeki bir köyün adı. *Al-Xorazmiy*: Harezmi bölgesindeki Xonqa ilçesindeki bir köy. *Bashir*: Kaşkaderya'nın Kitap ilçesinde bir köy adı. *Furqat*: Fergana'ya bağlı bir ilçenin adı. Özbekistan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra 1992 yılında yeni kurulan ilçeye Özbek aydın ve şair Furqat'ın adı verilmiştir. *Rajabamin*: Semerkand'ın mahallelerinden birisi. *Sulaymon/Sulaymonbek*: Andican'ın Baliqchi ilçesinde bir köy.

3.25. Meslek İsimleriyle İlgili Yer Adları

Allop: Surhanderya'nın Boysun ilçesindeki bir köyün adıdır. *Allop*, buğday ve un satıcısı anlamındadır ve bu kişilerin yaşadığı köydür. *Aloqabandom*: Buhara'da bir mahallenin adıdır. Mücevher işiyle uğraşan ustaların yaşadığı yer anlamındadır. *Angren*: Fergana bölgesinde bir kasabanın ismidir. Bu kelime Tacikçe *ohangaron* "demirciler" sözünün bozulmuş şeklidir ve çoğunlukla Rusça telaffuz sonucunda bozulduğu belirtilmektedir. *Angor*: Surhanderya bölgesinde kasabanın adıdır. *Angor* buğday, arpa gibi tahılların hasat edildiği alana verilen addır. Antik çağlarda *angar* kelimesi bir ölçü birimi olarak da kullanılmıştır (OJI, s. 23). *Arobasoz/Arobasozlar/Arobasozon*: Buhara'nın Vobkent ve Romitan ilçelerindeki bir köyün adı. Araba yapan usta anlamında bir kelimedir. *Ashxobod*: Harezm'in Bogot ilçesindeki mahalle isimlerinden biri. *Baqirchi*: Kaşkaderya'nın Karşı, Qamaşi Nişan ilçelerinde bir köyün adı. Bakırcılık ustalarının yaşadığı bölgeye verilen isimdir. *Baxmalbop*: Fergana bölgesinin Kokan şehrindeki bir mahalle adıdır. *Baxmalbofon*: Buhara'nın merkez ilçesinde bir köyün adıdır. Farsçada kadife dokuyanlar anlamında kullanılmaktadır. *Baydoqchi*: Kaşkaderya'nın Mübarek ilçesinde bir köyün adı. Türkmencede bayrak taşıyan askerlere verilen addır. *Bichoqchi*: Buhara'nın Qorakol ilçesinde bir köy. Bıçak hazırlayan usta anlamındadır. *Bofandalar*: Buhara'nın G'ijduvon ilçesinde köy adı. Farsçada terzi anlamındaki bu kelime terziler köyü anlamındadır. *Bug'doychi*: Fergana'nın Oltiariq ilçesinde bir köyün adı. *Bo'zachi*: Buhara'nın Kogon ilçesinde bir köyün adı. *Bo'zchi*: Buhara'nın Shofirkon ilçesinde bir köy. Boza ustalarının yaşadığı yeri ifade etmektedir. *Dasturxonchi*: Andican'ın Asaka ilçesinde köy adı. Hokand Hanlığı zamanında devlet hizmetinde olan kişilere hizmetinin karşılığında verilen köy isimleridir. *Dehqon*: Harezm'in Gurlan ilçesinde bir köy adı. Orta Asya'da V.-XII. yüzyıllar arasında toprak işleyen feodallerin bulunduğu bölgelere verilen isimdir. *Dorbozlar*: Buhara'nın G'ijduvon ilçesindeki bir köyün adı. İp cambazının yaşadığı köy anlamındadır. *Dukchilar*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy adıdır. İp eğirme ustalarının yaşadığı yer anlamındadır. *Gulkoron*: Buhara'nın merkez ilçesinde bir mahallenin adı. Gül yetiştiricilerin yaşadığı bölgedir. *Jarchiboshi*: Andican'ın Xo'jaobod ilçesinde bir köy. *Jarciboshi* "haberci şefi" anlamındadır. *Ko'mirchi*: Fergana'nın Oltiariq ilçesine bağlı bir mahallenin adı. Kömür işiyle uğraşan kişi ya da kişilerin yaşadığı yeri ifade etmektedir. *Paxtakor*: Harezm'in Gurlan ilçesine bağlı bir mahalle. *Paxtakor* pamuk yetiştiren, pamuk çiftçisi anlamındadır. *Paxtachi*: Semerkand'a bağlı bir ilçe. *Paxtachilik*: Surhanderya'nın Denov ilçesinde bir köy. *Cho'yanchi*: Semekand'ın Kattaqo'rg'on ilçesinde bir köy. *Cho'yanchi* "demir ustası" anlamındadır.

3.26. Zamanla İlgili Yer Adları

Payshanba: Semerkand'ın Kattaqo'rg'on ilçesinde bir semt. Farsçadan Özbek Türkçesine geçmiş olup pazar günü anlamındadır. *Shanba*: Buhara'nın Vobkent ilçesinde bir köy. Farsça bir kelime olup cumartesi anlamındadır. *Juma*: Pstdarg'om ilçesinin merkezinde yer alan bir semt. Özbekistan'da genellikle bir bölgede merkezi bir pazar yeri varsa ve orada pazar hangi gün kuruluyorsa bölge ya da köy o günün adıyla anılmaktadır. Aynı zamanda cuma günü namaz kılınan yeri de ifade etmektedir. *Jumabozor*: Semerkand'ın Toyloq ilçesinde bir köy adı. Bu köyde bölgede kurulan Cuma pazarını ifade etmektedir.

Sonuç

Yer adları bir toplumun kültürel hafızası olması sebebiyle önemlidir. Tarihi eserler, yazıtlar ya da sikkeler bir toplumun geçmişi hakkında nasıl bilgiler veriyorsa yer adları da aynı şekilde bir bölgede egemen olan toplum hakkında bilgiler vermektedir. Bu nedenle tarih alanıyla ilgili olmakla birlikte dil bilimi alanı için de önemli veriler

sunmaktadır. Dünyada yer adları ya da bir başka deyişle toponimi hakkında çalışmalar daha önceden başlamış olmakla birlikte son yıllarda Türkiye’de de yer adları üzerine çalışmalar artmıştır. Türk dünyasında da yer adlarıyla ilgili yapılan çalışmalar azımsanmayacak derecededir. Bu çalışmada Özbekistan’da yer adlarıyla ilgili yapılan sözlükler esas alınmış ayrıca Türkiye’deki bazı kaynaklardan da faydalanılmıştır. Çalışmada Özbekistan yer adları konu başlıklarına ayrılmak suretiyle tematik biçimde incelenmiştir. Yer adları toplam yirmi altı başlık altında incelenmiştir. Bu incelemeye göre yer adları içinde boy ve kabile adlarının sayısının oldukça fazla olduğu görülmüştür. Bu bölümde Oğuz, Kıpçak ve Karlukların alt boyları ve uruklarına ait birçok yer adı tespit edilmiştir. Bunula birlikte yabancı milletlerin adı ya da yabancı dillerden alınma yer adları da kullanım yoğunluğu açısından üst sıralardadır. Alıntı kelimeler içinde daha çok Farsça ve Moğolca kelimelerin yer adı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Özbekistan’da bitki adı olarak daha çok meyve çeşitlerinin kullanıldığı görülmektedir. Hayvanlar içinde bürü yani kurt, yılan ve kuş isimlerinin yer adı olarak daha çok tercih edildiği görülmektedir. Renk adı kullanılırken bölgenin bitki örtüsü ve bazı Türk boylarının isimlerindeki renklerin tercih edildiği tespit edilmiştir. Sayı adları kullanılırken beş, bir, altı gibi sayıların tercih edildiği ve yer şekillerinin burada etkili olduğu görülmüştür. Özbek Türklerinin dinî inançlarının ve yaşayış biçimlerinin de yer adı tercihinde etkili olduğu bilinmektedir. Geçmişte yaşamış önemli şahıslar, bazı şair ve yazarların isimleri de yer adı olarak kullanılmaktadır. Özbeklerin bazı mesleklere önem verdiği, bu mesleği icra eden kişilerin yaşadığı yerlerin yer adı olarak kullandığı görülmüştür. Ayrıca çeşitli mesleklerde kullanılan ya da ustaların yaptığı çeşitli eşyalar da yer adı olarak kullanılmaktadır. Bağımsızlık, yansıma sözler, çeşitli yiyecekler, organ ve uzuvlar, olağanüstü yaratıklar, zaman ile ilgili yer adlarının ise oldukça az tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte birleşik yapıda olan, ölçünlü dilde olmayan ancak yöresel ağızlarda kullanılan kelimeler de yer adı olarak kullanılmıştır. Bu türdeki örnekler etimoloji ve ağız çalışmaları için önemli veriler sunmaktadır. Sonuç olarak Özbekistan yer adlarının belirli bir alanda yoğunlaşmadığı, farklı alanları ilgilendiren kelimelerin kullanıldığı söylenebilir. Ayrıca yer adları verilirken bitki örtüsü, coğrafi şekiller, halkın yaşama tarzı, geçim kaynakları, dinî değerler ve saygı duyulan kişilerin etkili olduğu söylenebilir.

Kısaltmalar

OJI : O’zbekiston Joy Nomlarining Izohli Lug’ati

OTIL : O’zbek Tilining Izohli Lug’ati

Kaynakça

- Akar, A. (2006). Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(20), 52-63.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileri ile Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Ataniyazov, S. (1970). *Türkmenistanın Toponimik Sözlüğü*. Aşgabat: İlim.
- Aydın, E. (2012). *Eski Türk Yer Adları (Eski Türk Yazıtlarına Göre)*. Konya: Kömen Yayınları.
- Başkan, Ö. (1970). Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 18, 237-251.
- Baykara, T. (1984). Anadolu Yer Adlarının Orta Asya’daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 265-273.
- Belenitskiy, A.M. - vd. (1973). *Srednevekoviye Gorod Srednej Asii*. Leningrad.

- Budagov, B. (1988). Coğrafi Toponimi. *Türk Kültürü*, 398, 355-370.
- Do'simov, Z. ve Egamov, X. (1977). *Joy Nomlarining Qisqacha İzohli Lug'ati*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
- Eliyeva, R. (2002). *Azerbaycan Toponimleri*. Bakı: Qanun.
- Eren, H. (1965). Yer Adlarımızın Dili. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten*, 13, 155-165.
- G'ulomov, P. ve Mirakmalov, M. (2005). *Toponimika va Geografik Terminshunoslik*. Toshkent: Mirzo Ulug'bek Nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti.
- Gülensoy, T. (1995). *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülensoy, T. (1998). Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış. *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 41-48.
- Hakimov, Q. M. ve Mirakmalov, M.T. (2020). *Toponimika*. Toshkent: Tafakkur avlodi.
- Hasanov, H. (1965). *O'rta Osiyo Joy Nomlari Tarixidan*. Toshkent: Fan nashriyoti.
- İnan, A. (1945). Anadolu'nun Toponimis ve Türk Boylarının Adları Meselesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1(3), 62-64.
- Januzak, T. (1989). *Ortalık Qazaqstannın Jer Suv Attarı*. Almatı: Gılım Baspası.
- Kadmon, N. (2000). *Golossaire de la Terminologie Toponymique*. Paris.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karaboran, H. (1984). Türkiye'de Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara*, 97-148.
- Konkobayev, K. (1980). *Toponimiya Yujnoy Kirgizii*. Frunze: İlim.
- Kononov, A. N. (2015). Türk Lehçelerinde Ren Adlarının Semantiği. (Çev. Reshide Adzhumerova, Emine Atmaca). *Gazi Türkiyat*. 17, 185-204.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Koysıbaev, E. (1985). *Qazaqstannın Yer-Suv Attarı Sözdig*. Almatı: Mektep Baspası.
- Marufov, Z. M., vd. (1981). *O'zbek Tilining İzohli Lug'ati I/II*. Moskova: Rus Dili Nashriyot.
- Memmedov, N. (1993). *Azerbaycanın Yer Adları (Oronimiya)*. Bakı: Azerbaycan Dövlət Neşriyatı.
- Murzayev, E. M. (1984). *Slovar Narodnih Geografiçeskih Terminov*. Moskva: Misl.
- Nafasov, T. ve Nafasova, V. (2007). *O'zbek Tili Toponimlarining O'quv İzohli Lug'ati*. Toshkent: Yangi asravlodi.
- O'rinboyev B. (1997). *Samarqand Viloyati Toponimlarining İzohli Lug'ati*. Samarqand.
- Oxunov N. (1989). *Toponimlar va Ularning Nomlanish Xususiyatlari*. Toshkent: Fan nashriyoti.
- Qirg'izboyev, A.K. vd. (2022). *O'zbekiston Joy Nomlarining İzohli Lug'ati*. Toshkent: Donishmand ziyosi.
- Qorayev S. (2006). *Toponimika*. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti.
- Qorayev, S. (1970). *Toponimika*. Toshkent: O'ZKP MK nashriyoti.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi I, Giriş*. Ankara: TDK Yayınları.

- Şahin, İ. (2007). Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32, 1-14.
- Şen, S. (2008). Türkiye’de Meyvelerden Yararlanılarak Verilmiş Yer Adları. *Turkish Studies*, 3(5), 401-419.
- Şenel, M. (2013). *Elazığ İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme*. Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Xromov, A. L. (1987). *Jagnobskij jazyk. Osnovy İranskogo Jazykoznanija, Novoiranskiye Jazyki*. Moscow: Vostochnaja Gruppy Nauka.
- Yavuz, S. ve Şenel, M. (2013). Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü. *Turkish Studies*, 8(8), 2239-2254.
- Yediyıldız, B. (1984). Türkiye’de Yer Adları Verme Usulleri. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Yayın No: 60(17), 25-41.
- Yusifov, Y. ve Kerimov, S. (1987). *Toponimikanın Esasları*. Bakı: Maarif Neşriyatı.
- Murzayev, E.M. (1984). *Slovar Narodnix Geografiçeskix Terminov*. Moskva: Mısl.